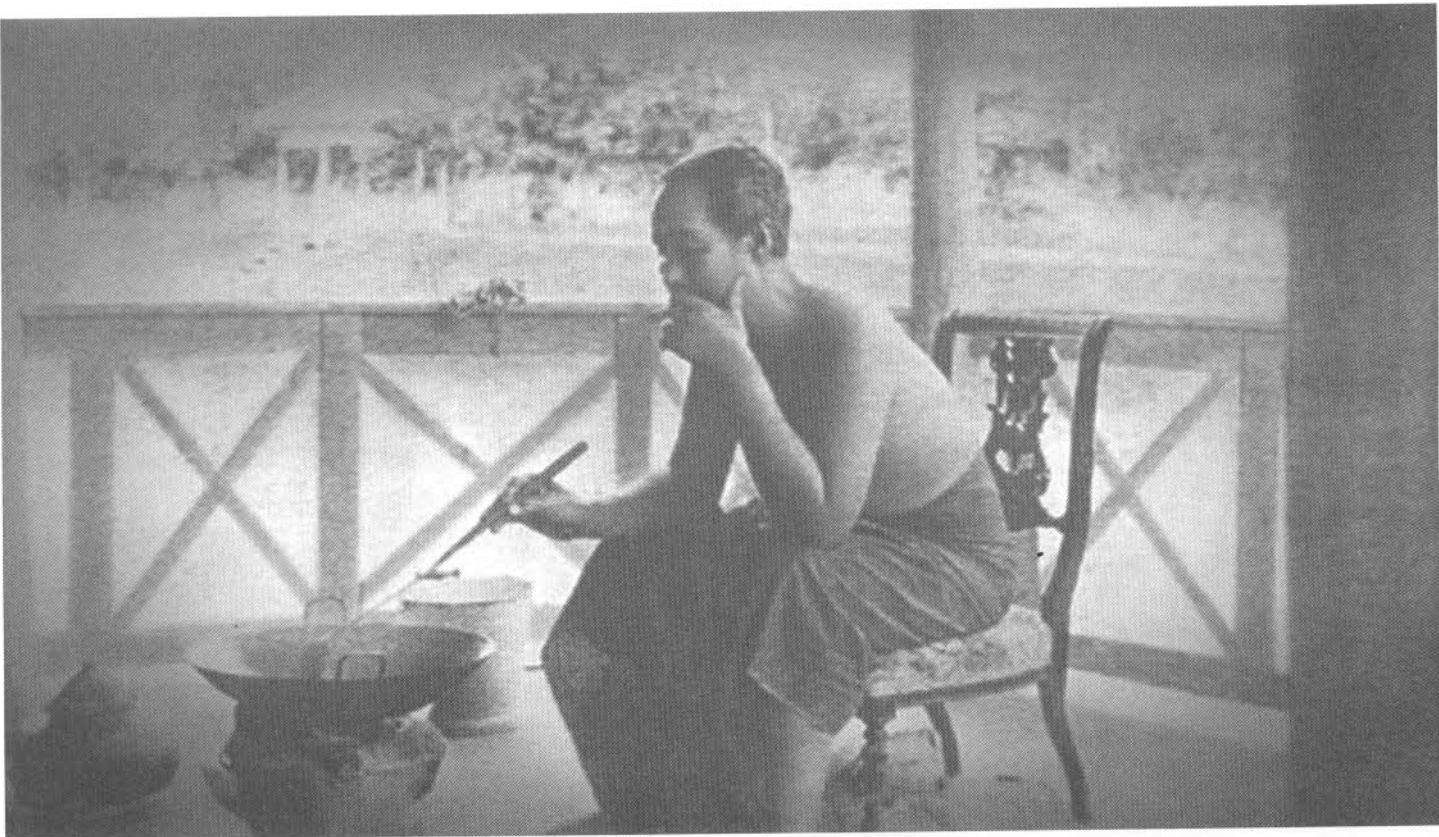

ภาพถ่ายเพชรบุรีในนิทรรศการเฉลิมฟิล์มกระจก (3)

“เจ้าจอมเอิบ” สตรีนักเล่นกล้อง ฉายพระรูป ร.5 ทอดปลาทุ

เจ้าจอมเอิบ
ภาพจาก www.wikipedia.org

ชื่อชั้นของ “เจ้าจอมเอิบ” พระสนมเอกใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ช่างภาพสตรีฝีมืออันดับต้น ๆ การันตีจากรางวัลปิปปูลาร์โหวด ลำดับที่ 18 และรางวัลเหรียญทองแดง

ยุคแรกเริ่มของการ “ถ่ายภาพ” ในประเทศไทยนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของกลุ่มบุคคลชั้นสูง พระมหากษัตริย์พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริพารและผู้นิยมการถ่ายภาพ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงทั้ง “กล้องถ่ายรูป” และ “ฟิล์มกระจก” ล้วนสั่งซื้อนำเข้ามาจากต่างประเทศ อีกทั้ง “นักเล่นกล้อง” ยังต้องมีความรู้มีมุมมองด้านการถ่ายภาพ ล้างรูป และอัดรูป ในบรรดาช่างภาพที่เป็นผู้หญิง

การประกวดภาพถ่ายในงานวัดเบญจมบพิตร เมื่อปี ร.ศ.123

เจ้าจอมเอิบ ในรัชกาลที่ 5 (สกุลเดิม บุญนาค) เกิดเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2422 เป็นบุตรคนที่ 11 ในจำนวน 14 คนของ **เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุญนาค)** อดีตเจ้าเมืองเพชรบุรี อดีตข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลราชบุรี กับ **ท่านผู้หญิงอู่** (สกุลเดิม วงศาโรจน์) มีพี่น้องร่วมบิดาทั้งสิ้น 62 คน โดยในจำนวนนี้มี 5 คน ที่เกิดจากท่านผู้หญิงอู่ และได้เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ 5 คือ **เจ้าจอมมารดาอ่อน** **เจ้าจอมเอี่ยม** **เจ้าจอมเอิบ** **เจ้าจอมอาบ** และ **เจ้าจอมเอื้อน** หรือที่เรียกกันว่า “**เจ้าจอมก๊กอ**” นอกจากนี้ยังมีเจ้าจอมสายสกุลบุญนาคในรัชกาลที่ 5 จำนวน 3 คน คือ **เจ้าจอมแถม** **เจ้าจอมแก้ว** และ **เจ้าจอมแสง**

เจ้าจอมเอิบเข้าถวายตัวรับราชการฝ่ายในเมื่อ พ.ศ. 2434 เมื่ออายุได้ 12 ปี เนื่องจากเจ้าจอมเอิบนั้นเป็นผู้ที่มีสติโง่เงาตาม กล่าวกันว่าท่านเจ้าจอมเอิบนั้นมีความซบตตรงตามตำราหญิงงามอันเป็นที่นิยมแห่งยุคสมัยนั้นทีเดียวกล่าวคือหน้าตาที่อ่อนหวานงดงามเยือกเย็นกล่าวกันอีกว่าท่อนแขนของท่านเจ้าจอมเอิบ นั้นงดงามกลมกลิ้ง ราวกับลำเทียน เนื่องจากท่านเป็นคนที่รูปร่างไม่ผอมไป หรืออ้วนเกินไป หากแต่อบและมึนน้ำมึนวล

เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เกศ บุนนาค) บิดาของเจ้าจอมเอิบ

จึงเป็นที่โปรดปรานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพิเศษ ได้ตามเสด็จไปแปรพระราชฐาน ประพาสหัวเมืองเหนือ เมื่อ พ.ศ. 2444 หรือ ไปประทับที่พระราชวังบางปะอิน เมื่อ พ.ศ. 2445 และเสด็จประพาสต้น เมื่อ พ.ศ. 2447 เป็นผู้ถวายงานอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งสิ้นรัชกาล

เจ้าจอมเอิบเป็นที่โปรดปรานของในหลวงรัชกาลที่ 5 เนื่องจากเป็นผู้ล่วงรู้พระทัยและปฏิบัติได้ตามพระราชประสงค์ เจ้าจอมเอิบได้ถวายงานพระเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิด ดูแลเรื่องฉลองพระองค์ อีกทั้งยังมีความสามารถ การถ่ายรูป การปั้นนวด และการทำอาหาร โดยเฉพาะ “การทอดปลาทุ” เมนูอาหารทรงโปรดของรัชกาลที่ 5 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นเรื่องง่าย ๆ ที่ทำได้ไม่ยาก แต่เจ้าจอมเอิบคงมีเคล็ดลับในการทอดปลาทุให้อร่อยและถูกพระทัย ดังปรากฏหลักฐานครั้งที่พระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชฐานใหม่ที่ทุ่งพญาไท เป็นพระราชฐานเปลี่ยนพระราชอิริยาบถ ทรงโปรดการเสวยอาหารแบบธรรมดาตามธรรมชาติ เช่น โปรดฯ ให้เก็บมะเขือสด ๆ จากต้นที่ปลูกเองมาต้มเสวยกับน้ำพริก แต่ทรงติดขัดเรื่องการทอดปลาทุ ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถจะทอดปลาทุได้ดีเท่ากับเจ้าจอมเอิบ จึงมีพระราชหัตถเลขาถึง พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ โกรฤกษ์) ผู้ควบคุมงานก่อสร้างพระตำหนักพญาไท ให้เจ้าจอมเอิบไปทอดปลาทุที่พลับพลาทุ่งพญาไท ความตอนหนึ่งว่า

“คิดหาคนที่นาพญาไทเช่นครั้งก่อน ให้คิดการจัดการสำหรับกินข้าว เช่นคราวก่อน เรื่องทอดปลาทุ ข้าวอยู่ค่อนข้างจะกลัวมาก ถ้าพลัดไปแล้ว ข้าวกลืนไม่ลง ขอให้จัดตั้งเตาทอดปลาทุที่สะพาน ต่อเรือนข้างหน้าข้างใน บอกกรมวังให้จัดรถให้นางเอิบออกไปทอดปลา เตรียมเตาและกระทะให้พร้อม...”

ภาพเจ้าจอมเอิบเตรียมการถ่ายภาพ เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เกศ บุนนาค) ผู้เป็นบิดา ภาพจากนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา มหาราชินี แห่งความทรงจำแห่งโลก

บรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน
ทรงเล่นกล้องถ่ายภาพ
ราวพุทธศักราช 2440 (จาก
ซ้ายไปขวา) 1.สมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอ เจ้าฟ้านิภาภนดล
(กรมขุนอุทองเขตขัตติยนารี)
2.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้ามานีนิภาดารา (กรม
ขุนศรีสัชนาลัยสุรศักยญา)
3. เจ้าจอมเอื้อน 4. เจ้าจอมเอิบ
5. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้า
อรประพันธ์ธำไพ

ด้านการถ่ายภาพ เจ้าจอมเอิบมีความสามารถในการใช้กล้อง
ถ่ายภาพ สามารถถ่ายภาพ และล้างรูปได้ด้วยตัวเอง เป็นช่างภาพสมัครเล่น
ในราชสำนัก ได้ถ่ายภาพพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และพระฉายาลักษณ์ของเจ้านายหลายพระองค์ จนได้รับการกล่าวขวัญ
ว่าเป็นช่างถ่ายรูปหญิงที่มีความสามารถผู้หนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็น
ผู้ฉายพระรูปพระเจ้าอยู่หัวอยู่ในชุดลำลองบ้าง หรือขณะที่พระองค์
ทรงตั้งกล้องเพื่อทรงถ่ายรูป แต่ภาพที่เห็นกันบ่อย คือ พระรูปรัชกาลที่ 5
ทรงทำกับข้าว (ทอดปลา) ที่พระตำหนักเรือนต้น พระราชวังดุสิต

ภาพนี้ถูกถ่ายไว้ได้ในขณะที่พระองค์ประทับ ณ บริเวณพระที่นั่ง
วิมานเมฆ พระราชวังดุสิต และมีพระประสงค์จะเสวยปลา ซึ่งพระ
กระยาหารที่โปรดปรานอย่างมาก อีกทั้งจะหาใครทอดได้ถูกพระราชหฤทัย
นั้นยาก มีเพียงแต่เจ้าจอมเอิบเท่านั้นที่ทอดได้อร่อยและไม่เหม็นคาว แต่
คราวนี้ทรงทอดปลาด้วยพระองค์เอง อีกทั้งยังรับสั่งให้เจ้าจอมเอิบสลับ
หน้าที่ไปเป็นช่างภาพ ฉายพระรูปเก็บเอาไว้ เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มี
ข้าราชการบริพารคนไหนใช้กล้องเป็นมากนัก มีแต่เพียงเจ้าจอมเอิบ พระสนม
คนโปรดที่สามารถใช้กล้อง และสามารถล้างรูปได้ด้วย

อีกภาพหนึ่งที่ปรากฏในนิทรรศการ “เฉลิมฟิล์มกระจุก จลอง
มรดกความทรงจำแห่งโลก” ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์
กรุงเทพฯ คือ ภาพเจ้าจอมเอิบเตรียมการถ่ายภาพ **เจ้าพระยาสุรพันธ์
พิสุทธ์ (เทศ บุนนาค)** ผู้เป็นบิดา สวมเครื่องแบบสายสะพาย เหรียญตรา
และเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั่งบนเก้าอี้บุด้วยพรมรองพื้นอีกชั้น มีฉาก
บังหลัง ด้านหลังของเจ้าจอมเอิบ คือ **เจ้าจอมเอื้อน** พระสนมในรัชกาลที่ 5
บุตรสาวของเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธ์ (เทศ บุนนาค) ผู้เป็นน้องสาว
เจ้าจอมเอื้อน มีฝีมือในการถ่ายรูปเช่นกัน ภาพนี้สันนิษฐานว่าถ่ายก่อนปี
พ.ศ. 2450 ซึ่งเป็นปีที่เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธ์ (เทศ บุนนาค) ถึงอสัญกรรม

ในปี พ.ศ. 2447 การเล่นกล้องเป็นที่นิยมแพร่หลาย **พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปิดร้านถ่ายรูป
หลวงขึ้นเป็นครั้งแรก ในงานวัดเบญจมบพิตร ในเดือนธันวาคม ร.ศ.123

(พ.ศ. 2447) ทรงพระกรุณาฉายภาพด้วยพระองค์เอง ในราคา 20 บาท
เพื่อพระองค์ถวายค่าบำรุงเพื่อการพระราชกุศล นอกจากนี้ทรงจัดให้มีการ
ประกวดภาพถ่ายในงานนี้ด้วย เจ้าจอมเอิบได้ส่งภาพถ่ายเข้าประกวด
หลายภาพ อาทิ “เที่ยวเมืองกลันตัน” “โนรา” “สัวิกรมทรงอสุรวะตาน” “หนึ่ง
สอง สาม” ปรากฏว่า **“รูปหนึ่ง สอง สาม”** ได้รับคะแนนป๊อปปูล่าร์โหวต
เป็นลำดับที่ 18 และรูป “สัวิกรมทรงอสุรวะตาน” ได้รับรางวัลเหรียญทองแดง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
เสด็จสวรรคต (23 ตุลาคม 2453) เจ้าจอมเอิบได้พำนักอยู่ที่ตำหนักใน
วังสวนสุนันทา ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้
ย้ายไปมาอยู่ที่เรือนสร้างใหม่ริมคลองสามเสน กับถนนสามเสน โดยท่านได้
สร้างบนที่ดินพระราชทานแก่เจ้าจอมก๊กอ้อ (รวมทั้งตัวท่านด้วย) ต่างได้รับ
พระราชทานกันคนละแปลง เป็นสัดส่วน เรียกว่า **“สวนนอก”** แต่ละสวนจะ
มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป วังของเสด็จพระองค์หญิงทั้งสองพระองค์พระราชธิดา
ใน **“ท่านเจ้าจอมมารดาอ่อน”** นั้น มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า **วังสวน
ปาริชาติ** หรือ **สวนท่านอ่อน** ส่วนที่เป็นของท่านเจ้าจอมน้อย ๆ ทั้งสี่ท่าน
ที่เหลือ ก็เรียกว่า สวนท่านเอิบ สวนท่านอาบ สวนท่านเอื้อน และสวนท่าน
เอี่ยม ตามลำดับ เจ้าจอมเอิบถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2487
สิริอายุ 65 ปี นับเป็นเจ้าจอมคนหนึ่งที่มีฝีมือและสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่าย
ไว้เป็นประวัติศาสตร์ให้นุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป.

หนังสืออ้างอิง... **ข้าราชการบริพารในรัชกาลที่ 5 เจ้าจอมสาย
สกุลบุนนาค**. เพลิง ภูพา : สำนักพิมพ์สยามความรู้ (2557), **เจ้าจอมไช้
ทวีโรจน์** กล้ากล่อมจิตต์ : เพชรภูมิการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (2551),
เฉลิมฟิล์มกระจุก จลองมรดกความทรงจำแห่งโลก. สำนัก
หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร (2561), **พระปิยมหาราชกับ
เมืองเพชร** หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ จำสับเอกหญิง อุไร
อังคินันท์ : เพชรภูมิการพิมพ์ (2542), วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี **W**